

rostra

februari

1977

nr 51

Waar is hier
de economie?

rostra

blad van de
economische
faculteit

jaargang '76-'77

redactie

Pieter Beemsterboer
Annegreet van Bergen
Kees de Boer
J.G. Lambooy
Herman van Oörschot
Ton van der Peet
Paul Rupert
Hein Vrolijk

adres

Jodenbreestraat 23
Kamer 1324
tel. 5254017
SEF, tel. 5254120

postadres

Jodenbreestraat 23
Kamer 2167
Amsterdam

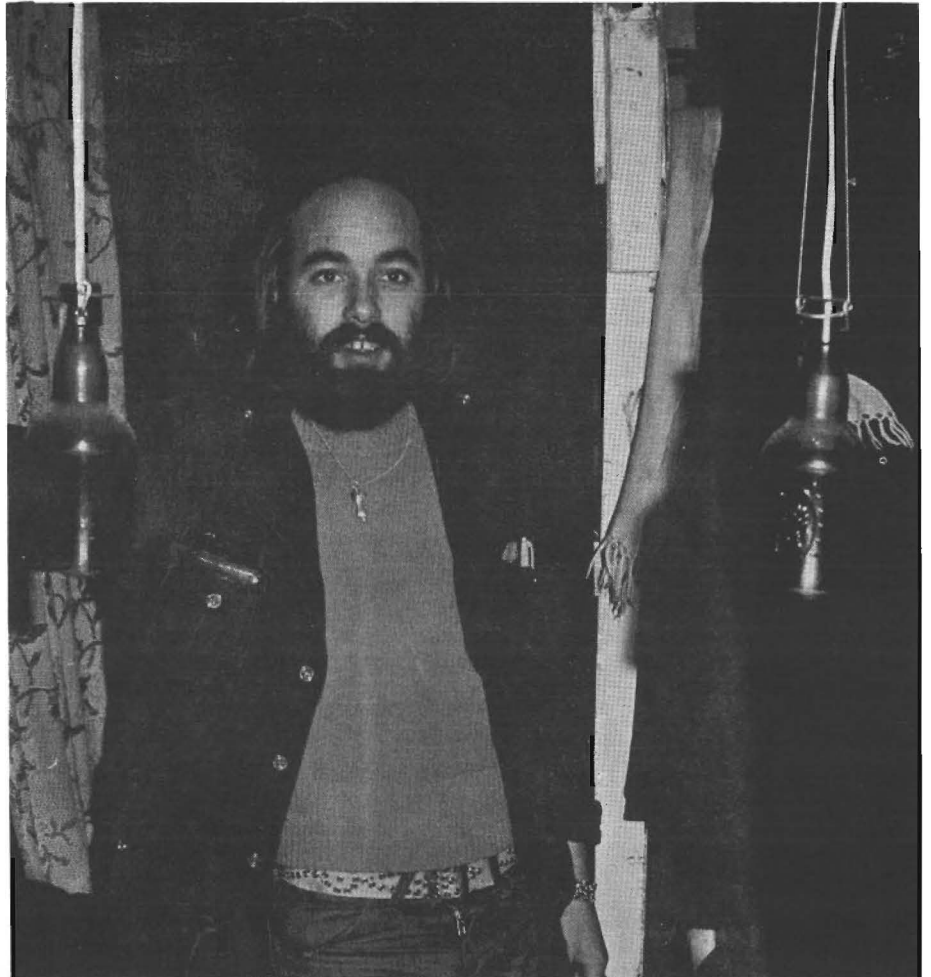
illustrator

Onno Kraft van Ermel
Andra Picka

Adreswijzigingen moeten
gestuurd worden naar
Studentenadministratie

drukkery

drukkerij Kaal,
Nieuwe Herengracht 61

RON HUMME

Velen op de faculteit hebben met grote verslagenheid gelezen of gehoord, dat Ron is verongelukt. Een verschrikkelijke pech is hem noodlottig geworden.

Dat Ron zich op talloze meer en minder opvallende manieren voortdurend heeft ingespannen om gestalte te geven aan de studentenbeweging op onze faculteit maakt hem tot een van de meest bekende en vooral geliefde studenten van de faculteit. Op het SEF-kantoor als voorzitter, zich inzetend voor allerlei akties, in stalletjes in de kantine en waar het ook was; overal flitsen dezelfde herinneringen door je hoofd. Altijd was Ron bereid zijn opvattingen ter discussie te stellen om zo zijn eigen politieke ideeën verder te ontwikkelen en gestalte te geven.

De beste herinneringen zijn echter die aan zijn altijd overheersende vrolijkheid. Het even koffiedrinken in de kantine zullen velen zich als evenzoveler gezellige kwartiertjes met Ron herinneren. Zij vormen de basis voor de enorme vrienden en kennissenkring, die Ron op de faculteit heeft opgebouwd. Daarvan getuigen ook de tientallen studenten die voor het laatst afscheid van hem namen.

Juist het moeten missen van iemand, die zo'n bron van sfeer en gezelligheid in onze faculteit was, is iets dat je eigenlijk niet wil geloven. We zullen het onaanvaardbare moeten aanvaarden.

Aktiegroep Ekonomen.

KRING VAN AMSTERDAMSE EKONOMEN

Ter gelegenheid van het emiraat van Prof. Mr. K.Vonk, organiseert de "Kring van Amsterdamse Economen"-vereniging van afgestudeerden aan de Economische Faculteit van de Universiteit van Amsterdam- een postdoctorale lezingencyclus onder de titel "Vervoersbesluitvorming en -analyse". Deze lezingen worden gehouden in het Maupoleum, van 19.30 tot - 22.30 u. Het programma is als volgt:

15 februari - Drs. H.J. Noortman
Relatie vervoersplanning en ruimtelijke planning

22 februari - Dr. M. van Hulst
Een beschouwing over het Nederlands wegvervoer

1 maart - Drs. Th.P. Treumann
Amsterdamse verkeerspolitiek

8 maart - Ir. S.A. Posthumus
De opbouw van een nationaal zee-
havenbeleid

15 maart - Mr. M. van den Bos
Ontwikkelingen in de West-Europese
binnenscheepvaart

22 maart - Prof. Mr. K.Vonk
Het transport in de Oost-West en de
Noord-Zuid verhoudingen

Ook studenten zijn van harte welkom
en hebben gratis toegang !

interview

interview

interview

Mevr. M. Vroom - Mos.

Toen ik een tijdje geleden voor Rostra met mevr. Bruyn-Hund sprak over haar werk, kwam ook ter sprake dat zij na haar afstuderen geen baan als ekonoom kon vinden, maar als sekretaresse moest gaan werken (mevrouwetje, u bent toch getrouwd

Hoe zit dat met andere dames-ekonomen, vroeg ik me af. Ik heb het gevraagd aan mevr. M.Vroom-Mos, een in 1965 afgestudeerde ekonome. Zij kon gemakkelijk werk vinden, waar ze na de geboorte van haar zoon mee stopte. Nu doet ze veel voor de Kring van Amsterdamse Ekonomen en de Landelijke Kontaktcommissie. Werk, dat ze leuk vindt en wat ze refereert boven een 100% huisvrouwenbestaan. Werk, dat nauwelijks betaald wordt, wat mij de kreet ontlokte "Moeder doet alles voor niets, liefdewerk-oud papier!"

als een meisje ekonome wordt..

'Ik zat op de HBS-A en dacht dat ik daarna een akte M.O. Engels of Frans zou halen. Vooral Frans lag me. Ekonome kregen we van een advocaat uit Haarlem, schools uit dat gele boek "Zwijndrecht". Ik leerde het zoals ik staatsinrichting leerde. In de zomer voor mijn eindexamen overleed deze man. De rektor van de school kon met een heleboel moeite een nieuwe docent vinden; de directeur van het ISW in Den Haag. Door de kursussen die hij's avonds gaf aan mensen uit de praktijk, stond hij daar ook zo midden in, dat hij er een erg boeiend vak van maakte. Hij adviseerde me akademies ekonomie te gaan studeren. Ik ging toen trouw allerlei voorlichtingsavonden af en naarmate ik vaker hoorde "Ai, een vrouw ekonome! Je moest iets vrouwelijken doen. Psychologie", werd ik steeds dwarser.

Toen mijn ouders op een gegeven moment van een bezoek aan de rektor terug kwamen en zijn boodschap overbrachten, dat hij toch een wat vrouwelijker vak voor me gedacht had, stond mijn besluit vast: ekonomie en niets anders. Bij het uitreiken van de diploma's hield de man bij iedereen een toespraakje en vertelde wat ze gingen doen. Bij mij kon-ie het niet over z'n lippen krijgen dat ik ekonomie ging doen en zei: "Je hebt een lijst waar je alle kanten mee op kunt."

Waarom er hier zo weinig meisjes zijn, die ekonomie gaan studeren, weet ik niet. In Brussel, waar ik stage liep, hoorde ik dat het in Duitsland heel gewoon is dat een meisje "Wirtschaft" studeert.

studietijd

Ik heb een heerlijke studietijd gehad. Het gemis aan vrouwelijke collega's in de kollegebanken werd ruimschoots goed gemaakt in de studentenvereniging waar ik lid van was. Een ding was echter wel zo, ik voelde me moreel verplicht om aanwezig te zijn, want het was van mijn aanwezigheid afhankelijk hoe de hoogleraar zijn speech begon: "Goede morgen mejuffrouw, mijne heren" of "Goedemorgen ehh (en als ik er dan niet was).. heren".

In Brussel bij de E.E.G. heb ik stage gelopen en dat vond ik zo'n leuke omgeving dat ik dacht: nou mijn studie zo vlug mogelijk afmaken en dan terug naar Brussel.

vervoer

Prof. Vonk, bij wie ik één van mijn bijvakken had gelopen, raadde me echter aan eerst hier wat ervaring op te doen. Toen ben ik bij hem bij het pas opgerichte Instituut Verkeers- & Vervoersekonomie gaan werken. Daar heb ik twee volle jaren gezeten. Het was een leuk, gezellig team. We knapten alles samen op. Binnen het Instituut was mijn hoofdtak de bestudering van het E.E.G.-vervoer. Door de fusie met de EGKS gingen in Brussel de mensen uit Luxemburg voor, dus op korte termijn zou er voor mij geen plaats te verwachten zijn.

Ik wilde toch meer in de aktuele vervoerswereld bezig zijn en ben toen gaan solliciteren. Soms wees ik het zelf van de hand, soms wilden ze mij niet. Ik zei op een gegeven moment "Ik geloof dat ik me maar een knotje ga aanschaffen." Ze zijn bij een vrouw bang, en dat is bij mij ook zo gelopen, dat je na een half jaar zegt: "Sorry, ik ga trouwen, ik stop ermee." Maar dat risico lopen ze bij een man net zo goed wanneer hij zegt "Sorry, het valt me tegen, ik zoek wat anders."

schiphol

Toen organiseerde ik een middag voor de studenten, waarop de chef van de ekonomische afdeling op Schiphol, die gepromoveerd was op het onderwerp "luchthavenexploitatie" sprak.

En van het één kwam het ander; ik ging op Schiphol werken om literatuurstudie te verrichten voor de ekonomische directeur. Dat liep heel anders, want door de grote mate van vrijheid die men mij toestond, heb ik zelf de baan andere inhoud kunnen geven: planning werd hoofdtak. Bij de planning van de grootste klant van Schiphol, de K.L.M., ontmoette ik mijn man. Dat kwam me toen eigenlijk niet zo goed uit. Natuurlijk is het leuk om te trouwen en kinderen te krijgen, maar carrière is voorlopig voorbij. Inderdaad hield ik door de geboorte van het le kind begin 1970 op met werken. En zo stond ik als vrouw aardig buiten spel. Men had op Schiphol nog een half jaar nodig om een opvolger voor mij te vinden en in die tijd heb ik in Schiphol baanbrekend werk verricht door daar free lance te gaan werken. Toen ze eindelijk een opvolger voor me gevonden hadden, zeiden ze wel "we zullen aan je denken als we wat hebben", maar ja, door je huiselijke omgeving word je steeds minder waardevol voor ze, je verliest het overzicht - dus daar is niets van terecht gekomen.

Gelukkig zit mijn echtgenoot in dezelfde branche en neemt veel literatuur mee. Maar vaak ben je 's avonds fysiek zo moe, dat je er gewoon niet meer toe komt. Nu zit de jongste drie ochtenden per week op een peuterspeelzaal en heb ik daardoor wat meer tijd voor mezelf en dat vind ik heerlijk.

kring

Net in de tijd dat ik Schiphol had verlaten, werd ik gevraagd voor het bestuur van de Kring van Amsterdamse Ekonomen. Dat leek me een aardig idee. Het werd mijn taak om post-doktorale kursussen te organiseren. Die bestaan uit een lezingencyclus van 5 à 8 avonden. De onderwerpen moet je met zorg kiezen, want het moet niet te zwaar blokwerk zijn, maar je moet toch ook wel enig niveau hebben én het moet voor een belangrijk deel van je leden interessant zijn. En het is me tot dusver aardig gelukt; we hebben zo'n één à twee postdoctorale kursussen per jaar opgezet.

In 1960 is het NIVEC (Nederlands Instituut van Economisten) opgericht die een waslijst van prachtige doelstellingen had. Daar is weinig van terechtgekomen door onderlinge onenigheid. Men heeft toen de activiteiten stilgelegd, maar de zaak niet opgeheven. Daaruit ontstond de landelijke kontaktcommissie (waarin vertegenwoordigers van de vijf verenigingen van afgestudeerde ekonomen zitten) die overleg voerde over het enige waar geen verschil van mening over bestond: het

samenstellen van een adreslijst van ekonomen. Het samenstellen van zo'n lijst, en met name het aktueel houden, is een immens karwei door het grote aantal funktiewisselingen en de daarbij behorende verhuispartijen. In 1970 is besloten om de ledenadministratie te automatiseren. We hebben toen enquêteformulieren verzonden; 5800 kregen we terug. We hebben er 2000 van uitbesteed, de rest heb ik zelf bewerkt voor de computer. Een immens karwei. In aug. 1976 is toen een adreslijst ekonomen uitgekomen met 5800 namen en verdere gegevens, zoals jaar en plaats van afstuderen en de huidige funktie. Nu hebben we er inmiddels zo'n 6200.

koördinatrice

Door het sukses van deze activiteiten van de Landelijke Kontaktcommissie ontstond er voor mij een nieuwe job; sinds augustus 1976 ben ik landelijk koördinatrice van de vijf verenigingen. Ik heb de vrijheid de activiteiten (zoals diësviering, post-doktorale kursussen en lunchbijeenkomsten) op elkaar af te stemmen en aan elkaar mede te delen, waarbij ook de vrijheid bestaat voor nieuwe initiatieven. In september wordt gedacht aan een landelijke ekonomendag. Ik heb nu ook een eigen budget waarin ook een honorarium voor mij is opgenomen. Het is weliswaar een schijntje en niet meer dan dat, maar je moet het voor jezelf afwegen. Ik heb deze activiteiten zelf geëntameerd en vind het heerlijk om het te doen. Ik zet zo een eigen bedrijfje op, een landelijk sekretariaat. We gaan ons binnenkort echter wel bezinnen op onze activiteiten, want als straks, o.a. door de nieuwe wet op het akademies onderwijs, het post-doktorale onderwijs door de fakulteiten wordt overgenomen, is er dan nog genoeg bestaansgrond voor de Kring?

overbrugging

Ik had ook voor 100% voor mijn gezin kunnen kiezen, dat ik daar al mijn energie en aandacht op richten zou. Ik doe het merendeel van dit werk thuis en vind het op deze manier een uitstekende overbrugging voor de tijd dat mijn kinderen mij het hardst nodig hebben. Hoe dit landelijk sekretariaat zich ontwikkelt, zien we wel. Misschien gaat het goed, misschien wordt het een mislukking en ga ik weer op zoek naar een baan. Maar je bent voorlopig nog een lastige werknemer; je wilt maar een paar uur per week werken (en dan moet het nog interessant werk zijn); als de kinderen ziek zijn wil je thuis kunnen blijven; je wilt evenveel vakantie als de kinderen. Nou, welk bedrijf zit er dan nog om je te springen? Ik geloof wel dat het goed is voor je kinderen dat je wat meer belangstelling hebt dan alleen voor de puur huishoudelijke zaken en dat je ook wat meer te vertellen hebt. Je dommelt niet in en zit straks niet, zoals je veel leest, in de overgangsfase wanneer je kinderen je minder nodig hebben, met je handen in het haar omdat alles, waar je je aandacht op richtte, wegvalt. Ik vind dit een uitstekende overbrugging.

A.v.B.

LASTIG IS IE

vd. doel... van links naar?

Een paar maanden geleden verscheen "Lastig Links", een bundeling van de belangrijkste (weekblad)artikelen van de aan onze faculteit werkzame prof. Hans van den Doel. Deze jonge wetenschapper heeft zich de afgelopen twee jaar - vooral via de Haagse Post - nogal uitgebreid met actuele politieke en ekonomiese problemen beziggehouden. Naar achteraf uit Lastig Links is op te maken, heeft hij zich in die debatten niet zozeer door oorspronkelijke theorievorming onderscheiden als wel door polemische schrijfstijl. Maar in dit stukje wil ik niet zozeer op Van den Doel's journalistieke werk en dito stijl ingaan als wel op een paar van de ekonomiese en politieke theorieën die (meestal onuitgewerkt) in zijn boeken en artikelen te vinden zijn. Ik bedoel daarmee niet de theorieën die Van den Doel met de wijdsse titel "Nieuwe Politieke Economie" pleegt aan te geven.

Deze nieuwe politieke ekonomie is, als ik Van den Doel's eigen omschrijving (Demokratie en Welvaartstheorie, p.24) goed begrepen heb, noch nieuw, noch politieke ekonomie, maar eerder bestuurskunde met een snuffie Pareto en een dot mathematica. Ik heb bezwaren tegen theoretici die menen wiskundig te kunnen afleiden dat een tweepartijstelsel de optimale vorm is van de parlementaire democratie (Lastig Links p. 151 e.v.) en ik wil liever ingaan op de ideeën van Van den Doel betreffende onze maatschappelijke orde. Hans suggereert in zijn boeken en artikelen voortdurend dat Nederland geen kapitalisties land meer is, maar een "gemengde ekonomie" ergens halverwege het socialisme. Deze theorie wordt nergens in zijn werk volledig weergegeven, maar moet er met stukjes en beetjes uit worden gelicht. Ik geloof dat de kern van deze theorie in een viertal stellingen valt samen te vatten, en zal ze stuk voor stuk aanvallen.

eigendom

Stelling één is dat er iets fundamenteel veranderd is in de eigendom van de kapitalistiese ondernemingen in Nederland en de rest van het Westen (Lastig Links p. 89 e.v.). De macht van de aandeelhouders zou zover zijn teruggedrongen, dat de managers van buiten het oude familiekapitaal afkomstige technokraten, alle macht in de (grote) ondernemingen in handen hebben gekregen. Aangezien de managers zelf geen aandelen in het bedrijf hebben, en gewoon op de loonlijst staan, verkeren zij, aldus deze stelling, objektief in dezelfde positie als hun ondergeschikten. Deze stelling impliceert, dat de kapitalistiese klasse, die vroeger onze bedrijven bezat, zou hebben opgehouden als klasse te bestaan. Een dergelijke redenering is het eerst geformuleerd door Berle en Means in 1932, en later herhaald door Schumpeter en Galbraith. Ik ben bang dat deze stelling - als zij al ooit voor de VS opgegaan is - in ieder geval niet zo maar op de Nederlandse situatie kan worden toegepast.

De voornaamste bezwaren ertegen lijken mij de volgende:

Nederland telt als alle kapitalistiese landen zeer vele familiebedrijven. Niet alleen in de middenstand, het ambacht en de kleinindustrie, maar ook onder onze grootste handelshuizen en industriële ondernemingen. Philips - de grootste industriële onderneming in ons land - is een pur sang familiebedrijf. C & A, vlak na Akzo onze 5e multinational, heeft niet eens de BV-vorm, daar de familie Brenninkmeyer geen zin had een jaarverslag en een ondernehmensraad in te stellen. Albert Heyn, V & D, Bruynzeel, Océ van der Grinten zijn andere voorbeelden van zeer grote bedrijven waar niet alleen het bezit maar ook het management volledig in familiehanden is. Hieronder reken ik dus ook de Holdings, die als NV vermomd door het leven gaan. Resteren een beperkt aantal NV's, voorzover die tenminste geen prioriteits aandelen kennen.

convergentie?

Meer dan de helft van de op de beurs genoteerde NV's heeft ze wel. Vaak is dat een truuik om de oude familieinvloed ook na overdracht van het management aan "technokraten" gewoon uit te kunnen blijven oefenen. En trouwens, worden die bedrijven die op geen enkele manier meer in familiehanden zijn anders geleid van de overige bedrijven? En hebben die "technokraten" een ander denken gedragspatroon dan die "ouderwetse" ondernemers?

Die beide vragen zullen, dunkt me, het best beantwoord kunnen worden na bestudering van het beleid van bedrijven als Hoogovens, DSM en de PTT inzake medezeggenschap, beloningssystemen, veiligheid op het werk en dergelijke. Ik denk dat het nog wat te vroeg is om te konkluderen tot "een harmonie tussen bestuurders en vakbonden", professor, hoeveel Amerikaanse literatuur dat ook suggereert (Lastig Links p.92).

inkomens

Ook een heel interessante stelling is, dat het veranderde karakter van onze maatschappij af te lezen zou zijn uit veranderingen in de inkomensverdeling.

Want, zo haalt Van den Doel het proefschrift van de CBS-medewerker Somermeijer (1965) aan, de inkomensverschillen in Nederland zijn voor driekwart toe te rekenen aan verschillen tussen de werknemers, en voor slechts een kwart aan het inkomen uit kapitaal. Ik ben bepaald van plan dit proefschrift op de UB te gaan halen, want als er in staat wat Van den Doel eruit haalt, moet het zo ongeveer het meest naïeve stuk sociaal-economies onderzoek zijn dat ooit vertoond is. Weet u hoe voordelig het fiscaal kan uitkomen als je als ondernemer directeur wordt van je eigen NV, BV of CV? Loonafhankelijk van jezelf, als het ware. Weet u hoe makkelijk het is, inkomen (salaris of winst, maakt niet uit) te verdonkeremanen? Lees de HP van 1-2-1975, waarin een vrij duidelijk beeld wordt geschetst van de Antillenroute. Wist u al dat vermogenswinst niet in de inkomensstatistiek voorkomt? Het geld dat Caransa verdient wanneer hij het Maupoleum verkoopt aan de heer Van Gelder (van de papierfabrieken, u weet wel) kan aldus niet gebruikt worden om onze inkomensverdeling er wat florissantier voor de ondernemers uit te laten zien. Zal ik nog opmerken dat de reële belastingdruk voor de topinkomens volgens Halberstadt en De Kam in 1972 ongeveer 7% lager was dan voor de minimumloners, afgezien van fraude, afwenteling en belastingvlucht? Nee, laat maar zitten. (N.R.C. 24-12-1975).

kollektiva

De derde stelling waar ik op in wil gaan, is dat de staat een min of meer onafhankelijke, boven de partijen

staande macht is, en dat de groei van de overheidsuitgaven ("de kollektieve sektor") geleid heeft tot het terugdringen van de macht van de ondernemers. Het eerste deel van die stelling is in de Rostra-polemiek tussen Van den Doel en Stuurman al genoeg besproken, maar het tweede deel nog niet. Gelukkig beschikken we sinds kort over een citaat van Van den Doel zelf dien-aangaande, uit een stukje waarin hij probeert aan te tonen dat verlagings van de kollektieve uitgaven een ongunstig effect heeft op de winsten in het bedrijfsleven: "Een belangrijk deel van het bedrijfsleven is immers direct of indirect afhankelijk van opdrachten van de overheid. We moeten niet vergeten dat bijna alle kollektieve goederen (wegen, bruggen, binnensteden, scholen, tanks, vliegtuigen, milieugoederen, researchopdrachten enzovoorts) weliswaar worden betaald uit de publieke middelen, maar worden vervaardigd door het particuliere bedrijfsleven" (Parool 22-12-76). Dat lijkt me een hele juiste opmerking, Hans. Alleen gaat nu je stelling niet meer op, dat afzien van loonsverhoging ten bate van de "kollektieve sektor" een stap op weg naar het socialisme is. Blijkbaar zijn er diverse soorten kollektieve goederen, en loont het niet alleen de moeite eisen te stellen aan de overheidsbestellingen (meer binnensteden en minder tanks bijvoorbeeld), maar kan het zelfs zeer progressief zijn bepaalde "kollektieve uitgaven" te verhinderen en er particuliere consumptie van te maken.

Nemen we tenslotte de stelling van Van den Doel bij de kop, dat de macht in onze maatschappij niet bij één bepaalde klasse of groep berust, maar min of meer gelijkmatig verdeeld is over "een aantal verschillende, ten dele van elkaar gescheiden en elkaar beconcurrerende, machtscentra" (Lastig Links p. 97). Let wel, hij bedoelt daar niet mee te zeggen dat er binnen onze ondernemersklasse verschillende fracties zijn, maar dat naast de ondernemers allerlei andere groepen evenveel macht hebben, vakbondsbestuurders bijvoorbeeld, en ambtenaren. Evenveel macht als de heer Philips en de heren Unilever. Van den Doel moet me toch nog eens uitleggen hoe groot de invloed is geweest van Wim Kok op de beslissing van Philips de productie van kleurentelevisiebuizen te concentreren op Taiwan. Hoeveel ambtenaringsers er meeroeren in de papierpap van Van Gelder. Wanneer de dag komt dat Unilever meer mensen gaat aantrekken nu van ambtenaren- en vakbondswege haar winsten verhoogd zijn. De dynamiek van onze maatschappij, de richting van de investeringen, de aard van de technologische vooruitgang worden bepaald door de ondernemers. Door sommige ondernemers minder, door andere meer, maar hoe dan ook, niet door de arbeiders, niet door de vakbondsvertegenwoordigers, niet door politici, niet door ambtenaren. Ik geloof kortom, Hans, geen bliksem van je verhalen over het einde van de kapitalistische maatschappij. Ze zijn wat al te opvallend in tegenspraak met wat ik dagelijks om me heen zie. Ik wacht wel op je empirische onderzoek. Maar ik beloof van te voren dat ik verdomd goed op je vooronderstellingen zal letten.

Sander Kooistra.

rond/uit de raad

(VAN 24 JANUARI j.l.)

Het is zover. De herstructurering is (voorlopig) voltooid. Nu kan alleen de Minister nog roet in het eten gooien want na de faculteitsraad heeft de universiteitsraad ons herstructureringsrapport ook goedgekeurd. Het heeft al met al een hele tijd geduurd. Voornaamste reden was de controverse die in het rapport van de herstr.cie. aan het licht kwam rond het derde algemeen economische vak in de Voortgezette Basisopleiding (vh Kandidaats). Maar die controverse rond het monstroom vak I.E.B. e.a. was toch al lang opgelost? zal de onschuldige lezer denken. Inderdaad! zo was het. In de vorige Rostra heb ik daarover nog de loftrampet mogen blazen. Maar wat denk je dat er toen gebeurd is? Twee studenten vertegenwoordigers gingen naar Sri Lanka, nog opgetogen over het resultaat getogen over het mooie resultaat dat in de herstructureringsvergaderingen was behaald. En prompt komt de Vakgroep Bedrijfseconomie in de eerstvolgende faculteitsraad met een brute geweldpleging: wij vertikken het om bedrijfseconomen aan IEB te verplichten, punt uit. Geen enkele argumentatie, zelfs geen slechte argumenten. Gewoon: wij verdommen het. En of de faculteitsraad daar maar even rekening mee wil houden. Tenslotte, zo luidt de redenering, was de raad in de vorige vergadering eigenlijk heel slecht geïnformeerd. Enne, die raadsleden die toen voor IEB hadden gestemd waren toch eigenlijk maar, hoe zeg je dat nou, o ja,

te stom om voor de duvel te dansen (dat geldt natuurlijk niet voor de studenten- die zijn namelijk so wie so stom). Hoe haalt bijvoorbeeld een Lydia van den Ark het in haar stomme hersens om voor IEB te stemmen terwijl ze toch wel kan zien dat Prof. Klant himself, en dus ook haar eigen baas, Prof. Zimmerman, tegen IEB is; Hoe kan zo'n stomme Tasser nou meepraten over IEB! Ze is zelfs nog te stom om naar de argumenten over en weer te luisteren: naar Vd Zijpp die zegt dat hij wel weet hoe het moet want hij is een volwassen kerel, met een huis met een hypotheek en een vrouw en zo, en daar heeft hij IEB niet voor nodig; naar Klant die IEB zeer essentieel vindt en dus besluit dat IEB maar in onderdelen bij Macro moet worden ondergebracht (hoewel Macro al boordevol zit en hoewel IEB daarmee wordt gereduceerd tot de vierde sector "Buitenland", naast gezinnen, bedrijven, overheid, tot niks dus) naar de Aktiegroep Economen die op ettelijke manieren in gloedvolle betogen trachten aan te tonen dat de studie van internationale economische verschijnselen, onmisbaar is teneinde een garantie te bieden dat alle afgestudeerden aan onze faculteit ook inderdaad, op basis van in elk geval een gemeenschappelijke basisopleiding, econoom zijn. En dat Noorbergen en Klijn niet tegen IEB hebben gestemd dat is toch alleen maar gevolg van het feit dat wij, bedrijfseconomen, ze nog niet genoeg onder druk hebben gezet; Die zijn toch ook te stom om

zich op basis van eigen inzicht en gehoord alle argumenten een oordeel in de ter discussie gestelde materie te verwerven. Om kort te gaan: de oorspronkelijke beslissing van IEB als verplicht onderdeel werd weer teruggedraaid. Op 24 januari, in de laatste raadsvergadering over de herstructurering dus, werden de zaken nog weer eens dunnetjes over gedaan. Nadat de Aktiegroep zich voor herstel van het oorspronkelijke besluit had uitgesproken vervolgde Ferd Crone (lid van de herstr.cie.) met de opmerking dat van een inconsistentie sprake was bij het niet handhaven van een derde algemeen-economisch vak. Uit de conclusie van evaluaties luidde dat de onderdelen van het oude monstroom vak IEB/WELvaart/Indo niet goed tot hun recht kwamen en dat een remedie daarom niet mag leiden tot de therapie van de hakbijl. Ook de Werkgroep Economen, dat mag gezegd worden- ze kunnen het wel, zijn soms heel bekwaam-, deed een duit in het zakje. Stemming wees uit dat IEB in de Voortgezette Basisopleiding moet worden opgenomen, met dien verstande dat het moet worden beschouwd als een derde algemeen economisch vak. Volgende keer hopelijk weer eens ruimte voor andere zaken zoals de "Aktie Financiering" (volgt zulks in de mededelingen?) en okk, altijd aardig, Van Den Doel in de eBannfeerBittere context. dig, Van Den Doel in de een of andere context.

Dennie Pit

LICHT OP PHILIPS

**al is de oorlog nog zo scheef,
wij scheren ons met Philishave**

Vorig jaar verschenen enkele boeken over Philips. Dat werd tijd. Tot nu toe was het vrijwel onmogelijk iets over onze grootste industriële onderneming te lezen. Alleen een soort jongensboek van Prof. Bouman over Anton Philips bestond. Daarnaast natuurlijk de gebruikelijke jubileumboeken, maar die bevatten begrijpelijkerwijs alleen maar lovende verhaaltjes en mooie foto's, die duidelijk moeten maken hoe mooi het allemaal dankzij Philips geworden is. Teulings heeft als uitgangspunt dat Philips een kapitalistische onderneming is en dat kennis van de geschiedenis van dit bedrijf inzicht verschaft in de ontwikkeling van het kapitalisme. Frits Philips vindt dat laatste ook en hij wil vanuit zijn unieke positie inzicht geven in de handel en wandel van Philips. Hij hoopt daarbij dat zijn boek "voor veel jongeren een aansporing zal zijn om hun capaciteiten te geven aan een onderneming die de overtuiging huldigt van de juistheid van de ondernemingswijze productie". Het derde boek over Philips is van de Gooijer en het heeft een beperktere opzet. Hij maakt duidelijk dat technologische ontwikkelingen in praktijk gebracht worden als een onderneming als Philips zich daarvoor inzet. Als voorbeeld volgt hij alle partijen bij de invoering van de televisie in het begin van de jaren vijftig. Aan de laatste twee boeken worden slechts enkele opmerkingen gewijd. Teulings doceert arbeids- en organisatiesociologie aan de Universiteit van Amsterdam. Met een groep studenten deed hij onderzoek naar Philips; aanleiding vormde het geruisloos verdwijnen van arbeidsplaatsen sinds het begin van de jaren '70. De opzet heeft tot gevolg dat het boek uit 'gebundelde beschouwingen' bestaat.

1 miljoen

Philips, dat staat vast, is belangrijk voor Nederland. Bijna een miljoen mensen zijn direct en indirect van de onderneming afhankelijk. Dat heeft tot gevolg dat: "Kennis van de meerjarenplanning van Philips verschaft meer inzicht in de te verwachten ontwikkeling van de welvaart dan de prognoses van het Centraal Plan Bureau". Dat zouden economen die van het analyseren van die prognoses hun levenswerk maken, ook eens moeten begrijpen. Maar toch worden de investeringsbeslissingen van Philips zonder maatschappelijke controle genomen, terwijl de beslissingen meer invloed op de werkgelegenheid hebben dan allerlei plannen die minister Lubbers in de structuurnota heeft ontvouwd. Teulings hoofdthema is dat Philips een gewone onderneming is. Geen sociaal paradijs, maar een onderneming waar het sociale beleid wordt bepaald door de eventuele successen van het investeringsbeleid. Evenals

dat bij andere ondernemingen het geval is. In het boek komen afwisselend externe ontwikkelingen, ontwikkelingen in de produktietechnieken en de ontwikkeling van de arbeidsverhoudingen aan de orde. Dat is een goede zaak, zij houden natuurlijk verband met elkaar, maar het is nogal wat. Teulings probeert nog meer te doen. De ontwikkelingen bij Philips worden opgesierd met allerlei theorieën. Dat maakt het lezen niet makkelijker, voor een projectgroep met studenten schijnt het noodzakelijk te zijn dat allerlei theorieën bewezen worden; hier werkt het storend.

gezellig

In 1891 is het allemaal begonnen. De eerste jaren waren moeilijk voor het assemblagebedrijfje in Eindhoven. Nadat Anton de verkoop van de lampen op zich had genomen ging het beter. Philips wist zich een plaatsje binnen de Europese verkoopkartels te veroveren, de benodigde technische kennis werd veelal 'geleend'. Na verloop van tijd werd dat bezwaarlijk; Philips moest ook over eigen octrooien gaan beschikken wilde men bijblijven. In 1914 werd echter pas de eerste researchman aangesteld.

De onderneming begon snel te groeien. In 1929 waren er ongeveer 27 000 werknemers. De onderneming maakte deel uit van het Phoebus kartel. Teulings laat zien hoe het werkte aan de hand van Amerikaanse publikaties. De grote lampenproducenten hadden besloten dat de kleinere bedrijven beter konden verdwijnen. De kleintjes werden op hun markten door geconcurrerd en de 'kosten' van dergelijke acties werden door de kartelleden gezamenlijk gedragen. Dat was een van de afspraken van de grote ondernemingen. Een andere overeenkomst betrof de standaardisering van de levensduur van de lampen: 1 000 uur werd voldoende geacht. Zonder dergelijke afspraken zou het er voor de ondernemingen niet best uitzien, meende Anton Philips. Hij schreef tenminste aan zijn Amerikaanse collega van General

Electric "... het is van het grootste belang dat we niet terugvallen in de modderpoel door lampen te gaan leveren met een zeer veel langere levensduur". Japanse ondernemingen moesten geleidelijk terug van 3 000 naar 1 000 branduren. Af en toe laait de discussie rond de economische levensduur van lampen op, de ondernemingen menen dat 1 000 uur het beste voor de consument is. Prof. Prais vertelt in een artikel uit 1974 in de Journal of Industrial Economics over het lampen-kartel dat zelfs als argument gebruikt wordt dat "het zo gezellig is af en toe een lamp te verwisselen.

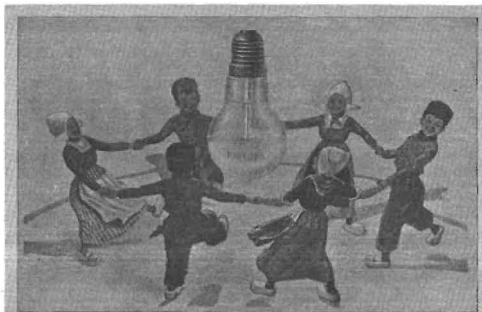
Het waren vette jaren voor Philips. Frits zegt er in zijn herinneringen over dat "aan het eind van het jaar zoveel over was dat niemand zich zorgen maakte over de kostprijs". Teulings laat zien dat dat niet inhield dat iedereen ook op gelijke wijze in de resultaten meedeelde. In de fabrieken berekende men dan wel geen kostprijzen, wel werd getract de produktie zoveel mogelijk op te voeren. Begin '30 liep het personeelsbestand snel terug. Hoeveel is niet erg duidelijk. Teulings meent dat Philips bewust de statistieken vervalste over de ontslagen in de crisisjaren. Als bewijs wordt een jubileumboek uit 1961 aangehaald. Dat kan natuurlijk niet, een jubileumboek bevat altijd onjuiste gegevens. Jubileumboeken zijn Juliana Regina's.

lummelen

Philips was voor de tweede wereldoorlog tot een machtige onderneming uitgegroeid. Speciaal voor haar werd een wet aangenomen die het mogelijk maakte de hoofdzetel in geval van oorlog te verplaatsen. Dit voorbeeld komt in verschillende boeken over ondernemingsmacht voor als een klassiek voorbeeld hoe ondernemingen op een bepaald moment in staat zijn de wet voor te schrijven.

Gedurende de oorlogsjaren bleef Frits in het door de Duitsers bezette Nederland achter. In zijn boek gaat hij op die jaren uitvoeriger in. Uit zijn anecdotes komt de strategie van de onderneming duidelijk naar voren. Alles moest gedaan worden om na de oorlog weer zo snel mogelijk de produktie op volle toeren te kunnen laten draaien. De onderneming pleegde verzet waar dat mogelijk was en col-laboreerde als dat niet anders kon. Frits karakteriseerde de jaren met het rijmpje: "Als is de oorlog nog zo scheef, wij scheren ons met Philishave". Ook vertelt hij over zijn eigen gevangenschap; hij kreeg op verzoek een stopcontact, zodat de Philishave ook daar gebruikt kon worden. Verder hoopte Frits niet te snel vrijgelaten te worden omdat dat nogal verdacht zou staan in Eindhoven. Na de oorlog vonden de teruggekeerde directeuren dat de oude arbeidsmorale versleten was. Men had in de oorlog leren 'lummelen'.

Teulings heeft weinig goeds over Philips in oorlogstijd te melden. Het desbetreffende hoofdstuk bevat fouten die zijn analyses niet geloofwaardiger maken. Hij zegt dat Eindhoven gebombardeerd werd door de engelsen op 5 en 6 oktober, iets verder in het-

Voorbeelden van Philips' Reclame III.

zelfde hoofdstuk is de datum 6 november. Eindhovenaren die weten dat de bommen op 6 december 1942 op de stad terecht kwamen zullen moeite hebben met het verhaal van Teulings. Het boek kent meer dergelijke 'schoonheidsfoutjes', ze mogen in een geschiedenisboek niet voorkomen. Teulings heeft een 'muckraker'-achtig boek geschreven. Niet een boek dat zorgvuldig de grootste industriële onderneming in de eerste 80 jaar van haar bestaan volgt, maar een boek dat een aantal misstanden naar voren brengt, een aantal drogredenen van Philipszijde doorprikt.

monarch Frits

De onderneming betrad nieuwe markten, ontwikkelde nieuwe produkten en bouwde nieuwe fabrieken. Philips groeide uit tot een wereldconcern. De televisie was een van de belangrijkste na-oorlogse produkten. De Gooijer wijdde aan de invoering van de televisie in Nederland zijn 'Beheersing van technologische vernieuwing'. Philips krijgt haar zin als zij dat wenst, is zijn stelling.

De televisie was marktrijp op een moment dat de nederlandse overheid de lonen strak in de hand hield. Het land moest opgebouwd worden en hoge lonen hoorden daar niet bij. Toch kwam in

het begin van de jaren vijftig een zeer duur consumptiegoed op de markt en ging de overheid accoord met televisieuitzendingen. Daarvoor werden door Ir. Otten, de toenmalige president directeur van Philips, dreigementen geuit die modern aandoen. Philips en Nederland moesten snel met de televisie van start gaan omdat anders de onderneming binnen tien jaar failliet zou zijn. Dat werkte.

Teulings geeft andere soortgelijke voorbeelden. De onderneming is uitgegroeid tot een institutie met een constitutionele monarch aan het hoofd. Frits Philips beschrijft ook hoe hij de wereld rondtrekt en andere staats-hoofden ontmoet. De onderneming was, aldus Teulings, een wandelende reus geworden. Dat had gevolgen voor de werkgelegenheid in Nederland. "De tijd dat Philips met lichtbakken en vangnetten het land doortrok is voorbij. Ook burgemeesters van kleine plattelandsgemeenten slagen er niet in het opgespoten weiland plus ongehewe boerendochters aan de arbeidsmarkt deskundigen te slijten, want die zijn allang vergeten hoe Wieringerwerf, Wolfheze en Winschoten eruit zien en laten zich nu fsteren door de junta's en gremia van Soerabaja, Singapore en Sao Paulo". Een voor het boek van Teulings typerend citaat.

Zijn boek is geen echte ondernemings-geschiedenis geworden. Het is meer een verzameling nogal gekleurde beschouwingen. De Gooijer schreef een duidelijk boek, technologische vernieuwing is niet te beheersen als een onderneming als Philips ergens haar zinnen op heeft gezet. Frits is zich dat niet bewust. Hij vertelt enthousiast over zijn 45 jaar met Philips en ziet om in bewondering.

Ad Teulings, *Philips - Geschiedenis en praktijk van een wereldconcern*, Van Gennep, Amsterdam 1976.

Frits Philips, *45 jaar met Philips*, Ad. Donker, Rotterdam 1976.

W.J. de Gooijer, *Beheersing van technologische vernieuwing*, Samson, Alphen aan de Rijn, 1976.

R. de Lange

VEEL BEURS VOOR WEINIG GELD

Voor velen van de 240.000 HBO en WO studenten is de inkomenspositie niet zo best. Nadat de studentenvakbonden hier jaren lang op gewezen hebben, is dit nu ook erkend op het ministerie. Het huidige stelsel van studiefinanciering, zoals dat zo mooi heet, is in de loop der tijd niet voor iedereen volledig gekompenseerd, zodat nu vooral studerende met ouders uit de midden-inkomensgroepen in moeilijkheden zitten. Ook de maximalisten die in 75/76 f7590,- kregen van de overheid hebben het niet al te breed. Zij lopen nog altijd zo'n f2500,- achter bij hun collega's werkende jongeren (20 jaar) en bij het bijstandsminimum. Deze achterstand, weliswaar niet het grootste knelpunt in het studiefinancieringssysteem, is ook als zodanig door de overheid erkend toen in 1966 het CBS na een inkomensonderzoek een diskrepantie van ongeveer f2000,- berekende tussen de maximale beurs en het minimaal wenselijk geachte inkomensnivo.

Staatssecretaris Klein heeft kritiek op het huidige stelsel altijd afgegaan onder verwijzing naar zijn nieuwe plan: "het plan Klein". Nu dit plan bekend is staat het volop in discussie en is het nog maar de vraag of het "politiek zeewaardig" is. De studentenvakbonden, inmiddels zelf met een plan op de proppen gekomen, hebben in het plan Klein het element van de basisbeurs toegejuicht maar vernietigende kritiek laten horen op de hoogte van de uitkeringen die het noodzakelijk maakt dat de studenten in de toekomst rentedragend moeten lenen. Kleins argument hierop was de beperktheid van de middelen. Onderstaand artikel is bedoeld om dit argument nader te belichten en een aantal kanttekeningen te maken bij door de staatssecretaris gehanteerde berekeningen inzake de beslaglegging van zijn plan op de overheidsgelden.

~ LOG-Plan blijkt niet te duur ~

KinderBijslag en Aftrek (KBA), een recht wat altijd, dus ook bij mindere studieresultaten, van kracht was. De f9000,- zou dan voor 55% gift en voor 45% renteloosvoorschot moeten zijn. Dat dit plan niet in utopia thuis hoort maar wel degelijk een realistische inbreng vormt, wordt aangetoond door de door ons gemaakte berekeningen over het beslag wat het LOG-plan legt op de openbare financiën. In het bijgaande overzicht is hiervan een samenvatting gegeven.

Het LOG-plan, zoals het plan van de studentenvakbonden heet, stelt voor om iedere student bij voldoende studieresultaten f9000,- uit te keren (voor thuiswonenden f6300,-). Dit alles in gulden 1975. Dit is f1410,- hoger dan in het huidige stelsel. De achterstand op het bijstandsminimum blijft dus bestaan maar wordt meer dan gehalveerd. Overigens lijkt het plan ideaal, de enige concessie die de studentenvakbonden hebben gedaan, is dat nu wordt afgezien van het recht op

niet te duur

Opmerkelijk in de uitkomst van deze berekening is dat de meer uitgaven van de overheid voor dit LOG-plan nog geen 20% bedragen. Hierbij is er dan nog geen rekening mee gehouden dat niet alle studenten van een beurs gebruik zullen maken. Specifieke omstandigheden, zoals eigen vermogen, bijverdienste e.d. kunnen dit percentage nog verlagen. De berekening van de meer uitgaven voor de overheid (f234,- milj.) is gebaseerd op een vergelijking tussen de uitgaven die gedaan zijn voor de studiefinanciering in 75/76 en een berekening van wat het LOG-plan in dit cursusjaar zou hebben gekost.

De totale gemaakte kosten in 75/76 zijn terug te vinden in 4 posten in de begroting. De eerste twee; beurzen en renteloze voorschotten zijn respectievelijk f371 milj. en f237 milj. Voor beide bedragen is uitgegaan van het vermoedelijke beloop. Dat de werkelijke uitkeringen minder zijn geweest is bekend. Beredeneerd waarom deze uitkeringen lager konden zijn, is echter maar zeer ten dele geschied. Het niet volledig uitkeren heeft verreweg als oorzaak dat de normen te weinig zijn gekompenseerd tegen de prijsstijgingen. Reëel is het dus de toegestane begrotingspost te hanteren mede omdat deze politiek gesanktioneerde is. Bij de twee overige posten KinderBijslag (KB) en KinderAftrek (KA) is de volgende berekening gehanteerd. Uitgaande van 240.000 studenten die ieder gemiddeld 2,08 maal KB van gemiddeld f1030,- en KA van gemiddeld f160,-

verder lezen op pag. 10.

sri lanka : BOEREN, BURGHERS EN

VERSLAG VAN EEN STUDIEREIS

Na een vermoeiende, maar erg gezellige reis, landden we op 2 december 's middags op het heetst van de dag op Bandaranaike Airport. Mede door, de door Singapore Airlines gratis geleverde drankjes, konden de "ekonomiese" studenten het niet laten over hun fakulteit te praten. Wij werden ontvangen door Jan van Amstel en Frank Jacobse, die ons direkt in het algemeen programma stopten, hetgeen betekende, dat we meteen de bus in konden stappen op weg naar Kandy. Die zit van zo'n drie en een half uur heeft op mij misschien wel de grootste indruk gemaakt. Mede door de vermoeidheid, vergaapten wij ons letterlijk aan het prachtige tropische landschap: palmen, rijstvelden en bananenbomen. Hier kregen we ook direkt de eerste indrukken, van wat een ontwikkelingsland is. Dat begon eigenlijk al op het vliegveld waar meerdere mannetjes om je heen liepen, om jouw koffers in de bus te brengen. Buiten liepen enkele broodmagere honden rond. Zij, en wij, hadden echter het geluk dat de bus nog niet reed, want het was voor ons iedere keer weer een opluchting als een hond net op tijd voor de wielen wegsprong. Het viel ons ook op hoe dichtbevolkt deze (relatief) welvarende streek is. Men kreeg de indruk door een langerekt dorp van Colombo naar Kandy te rijden. We bevonden ons dan ook in de natte zône. Dat is het gebied waar het hele jaar door regen valt en men twee keer per jaar rijst kan oogsten. Er bestaan hier nauwelijks problemen met de watervoorziening, zoals in het droge Noorden, Oosten en uiterste Zuiden van het eiland. Onderweg stopten we om uit kokosnoten te drinken, die tussen haakjes, een enorme hoeveelheid vocht bevatten, en werden overrompeld door kinderen, die bedelden om ballpoints en roepies. Wij hadden dit uiteraard nog nooit meegemaakt en wisten dan ook niet wat te denken van deze lachende kinderen, waarvan het leek alsof ze een spelletje speelden. Zo kwamen we aan in hotel Dehigama, vermoeid, in bezit van eerste indrukken, en enthousiast over hetgeen dat moest komen. In het luxe onderkomen vond de groep 's avonds buiten nog een gezellig plekje en werd onder gekeuvel nog wat gedronken. Langzamerhand werd de spoeling dunner en kroop een ieder onder z'n laken en z'n muskietennet, en kon de studiereis echt beginnen.

thee

Het algemeen programma, dat uitstekend was voorbereid door de kwartiermakers bestond uit een groot aantal bezoeken op verschillende plaatsen in het land en deze werden dan afgewisseld door de ritten met de gehuurde bus. Harry onze gids, een Burgher, verlichtte de reis door opmerkingen m.b.t. de omgeving.

Een volledig verslag van de reis en alle bezoeken, lijkt mij op deze plaats niet zo geschikt, voor de geïnteresseerden zal deze wel verschijn-

nen in het eindverslag, en zullen we nu enige gebeurtenissen vermelden, die op één of andere manier veel indruk op ons hebben gemaakt.

Als eerste is er het allereerste bezoek aan de Oodawella State Tea Plantation. Na een tamelijk enge rit door de bergen, kwamen we aan bij de theefabriek temidden van groene heuvels. De manager begroette ons, leidde ons rond in de fabriek, waar wij alle produktieprocessen konden zien, en beantwoordde de vragen van de, als Japanners uitgeruste, groep studenten. Door hem van alle kanten te bestoken kwamen wij erachter dat er zo'n 900 werknemers waren, die per dag maximaal Rs 7.50 (=± 1,75) verdienen, Negentig procent van de werknemers, half Indian Tamils half Singalezen, wonen op de plantage in een behuizing, die wij helaas niet gezien hebben, maar die zeker minder luxe zal zijn geweest, dan de fraai gelegen, en fraai ingerichte bungalow van de manager, waar wij werden onthaald op thee en koekjes.

De Indian Tamils, die men voornamelijk vindt in de theeplantages in het hoogland, en daar het overgrote deel van de plantagearbeiders uitmaakt, vormen een minderheidsgroep in Sri Lanka, ongeveer 10 procent van de totale bevolking. De meerderheid, 70%, wordt gevormd door de Singalese bevolkingsgroep. De voorouders (vaak grootouders) van de Tamils werden door de Engelse koloniale machthebbers naar Sri Lanka gehaald, omdat de Singalezen die van hun land verdreven waren, weigerden op de plantages te werken. Een opmerking van een medisch assistent over de gezondheidszorg maakte ons duidelijk dat ook op een staatsplantage het korte termijn belang van het bedrijf prevaleert boven een nationaal lange-termijn belang. Hij vertelde, dat in het kader van "family planning", het problemen gaf de Tamilvrouwen de pil te laten slikken of te steriliseren. Het spiraaltje had men ook geprobeerd maar "That dind't suit the plantation". De vrouwen kregen te veel last van bloedingen en konden daardoor niet hard genoeg werken.

Peradeniya

De volgende dag stond op het programma een bezoek aan de Peradeniya Campus van de Universiteit van Ceylon. De ontmoeting met de staf van de Economische fakulteit van Prof. Ratjaratnam en met zijn studenten ging helaas niet door vanwege de recente onlusten op de Universiteit. De professor was er wel, en wij hebben toch nog zitten praten met enige mensen van de Universiteit en kregen een uit brood met gebakken ei en een banaan bestaande lunch aangeboden.

Op het terrein van de campus bezochten wij een zelf-gebouwde Hindoetempel en liepen de heuvel weer af voorzien van twee fraaie grijze rode stippen die op de enigszins kalende westerse roze koppen zeer fraai uitkwamen. Dezelfde dag bezochten wij in korte tijd de Royal Botanical Garden in Peradeniya waar de natuur-fotografen hun lusten konden botvieren.

V.l.n.r.: Hugo, Kees, Jan, Paul, Jeroen, Jos Paul, Andries en Erik Onder: Erik, Richard Jan en gastspeler Lucky

boedhisme

Hieruit blijkt al, dat niet alles was gericht op de economie, zeer terecht kwamen ook andere zaken aan de orde zoals het boedhisme en de geschiedenis. Iets meer inzicht in het boeddhisme is ons bijgebracht tijdens drie gebeurtenissen. Als eerste het bezoek aan de Temple of the Tooth, waar de "tooth-relic" wordt bewaard, het symbool van de verbondenheid tussen het Singalese volk en het boeddhisme. Wie het in het bezit heeft, is feitelijk de heerser over het Singalese volk. Ten tweede het bezoek aan Katargama een bedevaartsplaats, waar ons duidelijk werd dat er velen connecties zijn tussen hindoeïsme en boeddhisme, ook in de praktijk. Ten derde de lezing van Prof. Jayatilake, die ons uitlegde dat het belangrijkste kenmerk is van de religie dat het niet de god Boedha vereërt maar de mens Boedha in z'n streven naar het Nirwana navolgt. Bovendien zijn velen van ons in aanzaking gekomen met het boeddhisme zoals het er in de dagelijkse praktijk uitziet en leek het er toch vaak op dat

men zelfs verschillende goden (soms van het hindoeïsme geleend), aanbad. De aandacht voor geschiedenis is niet zo verwonderlijk gezien het vakgebied van een van onze begeleiders die ons in Galle dan ook op overtuigen de wijze bewees dat "the old Dutch Church" van Portugeese oorsprong was. Alweer een klap voor ons vaderlandslievende gevoel. Gelukkig ontdekten wij nog een paar V.O.C. wapens, ter herinnering aan de tijd, dat onze voorouders op Ceylon de westerse ontwikkeling en het christelijke geloof brachten.

Gezien het aantal dia's en foto's van tempels en andere ruines, uit Anuradhapura en Polonnaruwa heeft ook de oudere geschiedenis z'n plaats in onze tijdsplanning gekregen. (Als ik de tijdsduur van het nemen van een dia door Andries als gemiddelde reken, zou deze plaats wel eens buiten proporties geweest kunnen zijn).

Sarvodaya

Indrukwekkend was ook ons bezoek aan het hoofdkwartier van de Sarvodaya Shramadana Movement in Moratuwa. Gedragen door de inspirator en leider Ariyaratne, werkt deze beweging aan de verandering van de maatschappij door verandering van de mens. Door het stimuleren van werken en denken in groepsverband wil de beweging de jeugd van Sri Lanka mobiliseren voor de ontwikkeling en opbouw van hun land. De beweging verspreid zich over bijna het gehele land en is actief in naar schatting (hun schatting) 12.00 dorpen.

Na de lunch zaten we alle op de mat bij een "family gathering" een driemaal daagse bijeenkomst van de hele groep voor bidden meditatie en zang. Jan van Amstel vond de schitterende plaat van Amsterdam nog niet genoeg en bedankte voor het onthaal in poëtische termen.

Later in het programma bezochten we van dezelfde Sarvodaya beweging het field project bij Tanamalwilla. Hier worden voornamelijk jonge mensen opgeleid in de agrarische sektor. Het hele terrein besloeg 500 acres, geschonken door de regering en er werkten zes units van 25 jongeren. Het feit dat jongeren opgeleid worden in de agrarische sektor lijkt een juiste zaak, gezien de bevolgings-toename en de geringe werkgelegenheids

capaciteit van de andere sectoren. Men begrijpt ook enigzins de aandacht voor irrigatiewerken, zoals het Mahaweli Projekt (een projekt dat via afdamming van de grootste rivier 600.000 acres nieuw land in de Droge zone moet bevoelen) omdat het bestaande areaal geen verdere versnippering toelaat. Of de zozeer gewenste zelfvoorziening in rijst door dit grote, kapitaal intensieve projekt zal worden bereikt, valt nog te bezien.

Colombo

In de hoofdstad Colombo (inclusief voorsteden ruim 800.000 inwoners tellend) bestond het programma voornamelijk uit lezingen over zeer uiteenlopende onderwerpen. Wij bezochten o.a. de Centrale Bank, de Dutch Association (een vereniging van Sri Lankesen die in Nederland gestudeerd hebben) en het ARTI (Agricultural Research and Training Institute). Tijdens de laatste dagen van de reis bezochten vele van ons nog de D.D.C. tentoonstelling waarvan in het land veel ophef gemaakt werd. D.D.C.'s (Divisional Development Councils) zijn in 1971 opgezet door het Ministerie van Planning en Economie Affairs. Deze councils zetten met behulp van voorheen werkeloze, afgestudeerden, projecten op in de "stedelijke gebieden" die door middel van "immediate technology" werkgelegenheid moeten scheppen. De tentoonstelling bevatte per distrikt een overzicht van alle projecten.

kokosnoten

Een bezoek dat op velen een onvergetelijke indruk gemaakt zal hebben, is ook die geweest aan de Potripithiya Mills een kokosnoten verwerkende fabriek. "Keep it small" en anti-automatiserende theorieën verdienen zeker hun plaats in de huidige economie, maar houdt de sociale omstandigheden waaronder de mensen werken wel in de gaten. Acht uur s'jowen onder de brandende zon; of 2050 kokosnoten hakken per dag, voor een paar roepies is niet iets waarvan je zegt: "houen zo". Een schitterende rit, die van Colombo naar Galle, langs de prachtig blauwe oceaan. Zo aanlokkelijk was deze dat ons driekoppig leidingdraak het over z'n hart kon verkrijgen ons voor een half uurtje vrij te laten. Als ik nog denk aan dat heerlijke lauwe water en aan dat goudgele biertje waar de programmamakers niet achter vandaan te slaan waren.

Vervoer in Sri Lanka is eigenlijk uitstekend geregeld. Buslijnen zijn prima zij zijn goedkoop en de bezetting is zeker boven de westerse norm. In de steden stikt het van de zwartgele nostalgische Morris's. Gedwongen door de strenge financiële Kommissie om met z'n zessen daar in te kruipen werd bovendien verlangd dat één onzer z'n aantekenboekje pakte om de chauffeur op de op z'n hollands afgepingelde rekening te laten tekenen.

kontakten

Met name in het specifieke programma moesten persoonlijke kontakten gelegd worden en dit lukte buitengewoon goed. De brutale blonde koppen kregen naast de traditionale melk met een beetje thee ook nog overal voorrang, zelfs bij de Government Agent (Hoogste baas op Districts-nivo) die enkele van ons zonder blikken of blozen een paar van z'n kostbare uren ontnam. Kontakten werden verder binnen de groep die over het algemeen goed en gezellig functioneerde makkelijk gelegd en ook met mensen op straat. Naast de vele interessante mensen maakten ook veel figuren kennis met je lopend op straat die allerlei goederen en "dienst" voor weinig roepies aan de rijke westerse toeristen aanboden.

Op deze plaats acht ik het verantwoord namens de hele groep een compliment te maken aan het coördinatie-trio op de eerste plaats die een voortreffelijk georganiseerde studiereis mogelijk hebben gemaakt, aan de verschillende commissies op de tweede plaats, en op de derde plaats aan de kwartiermakers die een vol maar erg goed programma in elkaar hebben weten te draaien. Deze drie categorieën overlappen elkaar gedeeltelijk maar deze overlappingsverdienden dubbele of driedubbele lof. Het eten tenslotte was in Sri Lanka voortreffelijk, maar gepeperd. Ik vergeet nooit meer hoe we na een langdurige vergadering van een multipurpose cooperative society een lunch kregen aangeboden. Toen ik m'n krantenpapier en bananenblad had uitgepakt en met onhandige bewegingen met m'n handen wat "rice and curry" naar binnen kreeg, liepen de tranen over m'n wangen, wist ik niet hoe ik zelfs met enkele glazen water deze binnenbrand kon blussen.

Gezien ieders dagelijkse sleur als economiestudent hoop ik dat de eindverslagen van de studiereis ook zo heet worden opgediend.

Kommissie reisverslagen:
Rita Wanders, Hugo Snablie

DIES NATALIS

nes op het spui

Even heeft het er naar uit gezien, dat Hoppe, de Zwart en Atheneum wederom het decor zouden vormen van een portie onvervalste rebellie. Een happening op niveau beloofde het ditmaal te worden. Voor de 345-ste maal echter verkoos een hooggeleerd gezelschap het, om haar feest annex vuile was binnenshuis te houden.

Toegegeven, het was die tiende januari geen dag om in hemsdrouwen op het plein te zijn. Maar met een dikke jas en een pittig kopje Nescafé (eventueel chocolade-melk voor hen die dat spul niet meer konden zien, laat staan drinken) moest het mogelijk geweest zijn, het Spui iets van zijn oude sfeer terug te geven. De ingrediënten waren aanwezig: een rel en een boodschap. En publiek is snel genoeg gevonden. Maar het heeft niet zo mogen zijn. De 'dies natalis' is gevierd in de veilige en heilige Lutherse Kerk, en Amsterdam heeft het niet geweten.

Wij meenden echter U het een en ander niet te mogen onthouden. De dies-viering wad ditmaal nl. grotendeels een economie-aangelegenheid. De economische faculteit was het recht toegekend, een kandidaat voor het eredoktoraat aan te wijzen. Op voordracht van Prof. Zahn werd zij verleend aan de Amerikaanse hoogleraar Katona. Een omstrede voordracht, die zowel op de economische faculteit als ook in de universiteitsraad op veel verzet gestuit was.

Verschillende progressieve universitaire groeperingen -studenten en personeel- onderstreepten hun bezwaren tijdens de dies-viering nogmaals, door demonstratief de zaal te verlaten toen Prof. Katona de oorkonde in ontvangst kwam nemen. De bezwaren tegen deze consumenten-econoom zullen voldoende bekend zijn; Katona-kennis werd Nescafé-macht.

Goedhart's rede

Voor dit alles zich afspeelde was Prof. Goedhart de eer te beurt gevallen, de diesrede uit te spreken. Een helder college 'Openbare Financiën' werd het. Dat de liefhebbers moge genieten!

Prof. Goedhart schetste, aan de hand van overschrijding der traditionele data-grenzen, de ontwikkeling die de economische theorie heeft doorgemaakt, en de nieuwe uitdagingen, die dit voor de theorie meebracht. Met name de theorie van de kollektieve sektor werd op deze wijze doorgelicht.

Een theorie die in het beginstadium uitsluitend een financieringstheorie was in de enge zin van het woord: de overheidsuitgaven werden als politiek gegeven, als datum beschouwd. Na de 'Keynesiaanse revolutie' brak echter het besef door, dat de overheidsuitgaven als macro-aggregaat niet van betekenis ontbloot waren. De macro-economische theorie van de kollektieve sektor heeft sindsdien een grote vlucht genomen.

Hiermee was het echter niet gedaan. Sinds enige decennia is ook de 'output' van de kollektieve sektor voorwerp van economische analyse geworden. De

econoom is zich geleidelijk aan bezig gaan houden met de problemen, verbonden aan de kollektieve voorzieningen en de voorzieningsmethode.

optimaal

In het bijzonder het terrein van de voorzieningsmethode werd door Prof. goedhart uitgebreid aan de orde gesteld. Het handelt hier om een bij uitstek economisch keuzevraagstuk met belangrijke welvaarts-implicaties. Wanneer en waarom moeten voorzieningen via de kollektieve sektor en bekostigd uit belastingen of heffingen, verschaft worden? Of is een voorziening via de markt, met bekostiging uit prijzen, uit een oogpunt van welvaartsoptimalisatie te verkiezen?

De discussie rond het thema van de economische orde richt zich veelal op de vraag naar de eigendom van produktie-middelen, of de omvang van het staatsdirigisme. Volgens Goedhart ligt het wezenlijke onderscheid tussen privé en kollektieve sektor echter in de wijze van voorziening.

Het principiële keuzevraagstuk, overheid of markt, kan aldus teruggebracht worden tot de vraag: belastingen of prijzen. Het belang van deze vraag moge blijken, als we beseffen dat de bekostigingswijze in economisch opzicht een dubbele functie vervult, als intermediair tussen behoefte en voorziening: zij is zowel rantsoenerings- als allokatiemiddel. En de doeltreffendheid waarmee een bekostigingsmethode deze twee functies uitoefent, moet doorslaggevend zijn voor de relatieve superioriteit van de betreffende voorzieningswijze.

Zo bezien zijn volgens Prof. Goedhart de kollektieve voorzieningen met hun kollektieve heffingen vaak in het nadeel. Verschillende elementen in het kollektieve besluitvormingsproces ('de budget-demokratie') zijn daar debet aan.

- de personele band tussen de bestedingsbeslissing en het offer is verbroken; de individuele voorkeur kan niet 'juist', d.w.z. via de offerbereidheid, gemeten worden.

- er bestaat het gevaar van een sterke opwaartse druk van belangengroeperingen, omdat een lastenverdeling i.o.m. de mate van voorkeur niet is te realiseren.

- de rantsoeneringsfunctie kan in het geding komen, indien het vraag-effect van prijssubsidies wordt onderschat.

Het zonder meer bepleiten van een kollektieve voorzieningswijze, louter omdat de markt en dus de prijsvorming geacht wordt te falen -een primitieve vuistregel voor velen- acht Prof. goedhart dan ook onjuist. Het gevaar bestaat dat het marktfalen wordt ingeruild voor een nog groter falen van de kollektieve sektor. Een diepgaande bezinning op alle voor- en nadelen van alternatieve voorzieningswijzen is daarom nodig.

quasi-kollektief

Nu zijn er twee soorten goederen waarvoor het bekostigingsvraagstuk in wezen geen probleem oplevert.

Voor de puur individuele behoeften leidt de marktvoorziening met goedereprijsen tot een, in de gebruikelijke welvaartsopvatting, optimaal resultaat. Voor de puur kollektieve behoeften is de voorziening met echt kollektieve goederen de enige mogelijkheid om het welvaartsoptimum te bereiken.

Bezien we nu echter de totale kollektieve sektor ($\pm 60\%$ van het N.I.), dan blijkt dat de meeste belastingen en heffingen niet gedaan worden t.b.v. die echte kollektieve voorzieningen (slechts $\pm 10\%$ van het N.I.). Maar grotendeels t.b.v. de 'quasi-kollektieve goederen' en de 'overdrachten' (beiden $\pm 25\%$ van het N.I.). Bij deze voorzieningen is de integrale bekostigingsmethode verkozen boven het prijsmechanisme, terwijl er toch in alle gevallen sprake is van een afsplitsbaar individueel profijt. Of het nu gaat om onderwijs, het wegennet of kinderbijslag, de kollektieve sektor blijkt voor een groot gedeelte te bestaan uit private voorzieningen, die kollektief worden bekostigd.

Zeker op dit terrein kan de economie dan ook een belangrijke bijdrage leveren aan de beleidsrationalisatie. En wel door criteria te ontwikkelen voor de toetsing van de keuze van voorzieningsmethode aan de verlangde optimale welvaartsbevordering. De commissie voor beleidsanalyse (c.o.b.a.) is hier druk mee doende.

motieven

Uitgebreid aandacht besteedde Prof. Goedhart ook aan de economische motieven die kollektieve voorziening van in wezen private goederen en diensten kunnen rechtvaardigen. Een gemenschappelijk element in deze motieven is, en moet zijn, de aanwezigheid van kollektieve baten.

M.b.t. de quasi-kollektieve goederen (de zgn. prijs- of objektsubsidies) noemde hij er vijf.

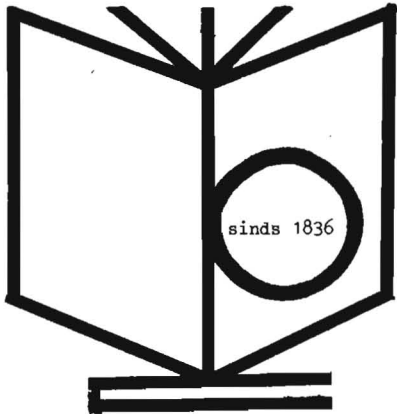
- het kostenmotief; hoge perceptie-en/of congestie-kosten bij marktge-wijze voorziening,

- het paternalistisch motief; naar paternalistisch oordeel onderkent het profiterende individu zijn eigen belangen onvoldoende. Een argument dat slechts tijdelijke gelding kan hebben, wil het paternalisme niet tot grondslag voor een economische orde worden verheven.

- het externe effecten motief; hier gaat het om belangen van de gemenschap, die het individuele profijt te boven gaan, en zich dan ook niet in de prijsvorming kunnen manifesteren.

- het knelpuntenmotief; dit is in het bijzonder verbonden aan het ver-

brinkman's

boekhandel

IN HET MAUPOLEUM.

2^e ETAGE

Jodenbreestraat 23

kamer 2386 tel. 5254024

GROTE VOORRAAD EKONOMIE-BOEKEN

uitgeverij pegasus

Fr.Engels

DE TOESTAND VAN DE ARBEI-
DERSKLASSE IN ENGELAND

===== 366 blz. gebonden ===== f 6,90

Binnenkort leverbaar

K.Marx/F.Engels IERLAND, EILAND IN OPROER.

===== 250 blz. paperback ca. f 15,--

PLOEGENARBEID IN NEDERLAND

Sociaal-economische studie
door de leden van de thema-
groep Noord Nederland

===== 160 blz. paperback ca. f 10,--

verkrijgbaar bij BOEKHANDEL PEGASUS
(en in de boekhandel)
LEIDSESTRAAT 25, ADAM
TEL. 231138